

Begrebet Kapital.*)

Af

Dr. L. V. Birck.

I. Kapitalen i daglig Tale.

Den Fejl, vi vanskeligst undgaar i vor Tænken, er den, at samme Ordlyd ikke overalt i Tankerækken har nøjagtig samme Indhold, men undergaar, os selv uafvidende, en Begrebsforskydning. Fejlen hidrører fra Mangel paa en koncis, udtømmende og alt andet udelukkende Definition af de Begreber, vi operere med. Vi kommer da til at anvende samme tekniske Ord til at dække Begreber, der ingenlunde er identiske.

Det er naturligt, at Økonomien lider under denne Art logiske Forsyndelser; vor Videnskab har jo funden sine Begreber i det praktiske Liv og sine tekniske Terminer i Børs og i Bod, og Forretningslivet har nu ikke Brug for udtømmende Definitioner.

Tag Ordet Kapital, og De vil af Forretningsmænd faa lige saa mange Forklaringer som der er Folk, De spørger. De fleste vilde vel fortælle, at Kapital er Indbegrebet af alt, hvad man ejer og har af materiel Rigdom, og altsaa anvende Ordet enstydig med Formue. Vore nye Skattelove begaar f. Eks. denne Forveksling; de har indført en Skat, som kaldes Formueskat, uden at

*) Denne Afhandling er i noget forkortet Form givet som Prøveforelæsning ved Konkurrencen for den statsvidenskabelige Docentpost ved Københavns Universitet.

Begrebet Kapital.*)

Af

Dr. L. V. Birck.

I. Kapitalen i daglig Tale.

Den Fejl, vi vanskeligst undgaar i vor Tænken, er den, at samme Ordlyd ikke overalt i Tankerækken har nøjagtig samme Indhold, men undergaar, os selv uafvidende, en Begrebsforskydning. Fejlen hidrører fra Mangel paa en koncis, udtømmende og alt andet udelukkende Definition af de Begreber, vi operere med. Vi kommer da til at anvende samme tekniske Ord til at dække Begreber, der ingenlunde er identiske.

Det er naturligt, at Økonomien lider under denne Art logiske Forsyndelser; vor Videnskab har jo funden sine Begreber i det praktiske Liv og sine tekniske Terminer i Børs og i Bod, og Forretningslivet har nu ikke Brug for udtømmende Definitioner.

Tag Ordet Kapital, og De vil af Forretningsmænd faa lige saa mange Forklaringer som der er Folk, De spørger. De fleste vilde vel fortælle, at Kapital er Indbegrebet af alt, hvad man ejer og har af materiel Rigdom, og altsaa anvende Ordet enstydig med Formue. Vore nye Skattelove begaar f. Eks. denne Forveksling; de har indført en Skat, som kaldes Formueskat, uden at

*) Denne Afhandling er i noget forkortet Form givet som Prøveforelæsning ved Konkurrencen for den statsvidenskabelige Docentpost ved Københavns Universitet.

være det; hvis Hensigten havde været at ramme Skatteevnen, for saa vidt denne giver sig Udtryk i Besiddelse, vilde Lovene ikke have unddraget Bøger, Bohave, Malerier o. lgn. fra Skattepligten; Hensigten med den saakaldte Formueskat er imidlertid den, at tillægskatte Indtægter, der ikke hidrører fra eget Arbejde, og man indskrænker sig derfor til at beskatte Indtægts Kilde, de indtægtgivende Formuedele, med en ekstra Skat, der saaledes er en Kapital- og ikke en Formueskat.

En anden vil, med Udelukkelse af andre Formuedele, betegne sine Obligationer og Aktier som Kapital; den Skat, der i Systemerne kaldes en Kapitalskat, vil ofte kun være en Skat paa Papirformuen.

En tredie mener med sin Kapital Maskiner og Fabriker med Udelukkelse af Varelagere, en fjerde tager disse med; en Landmand vil ikke blot pege paa sin Besætning og sine Bygninger, men ogsaa paa Jorden, naar han taler om, hvor megen Kapital han har staaende i sin Ejendom; Bankmanden vil kalde rede Penge for Kapital, og endelig er der maaske dem, der vil pege paa Hjernen og Armmuskelen og sige, at det er »al min Kapital«.

Sprogbrugen er da saa forskellig, at vi, naar vi som Teoretikere skal behandle Begrebet Kapital, maa gaa frem med største Forsigtighed; det vil derfor ikke undre, at Behandlingen af Kapitalbegrebet i den økonomiske Teori ofte har været utilfredsstillende.

II. Kapitalen i Teorien.

Uden at ville give en Fremstilling af Teoriens og Begrebets Historie (den kan De læse Dem til i de fleste

større tyske Systemværker, f. Eks. hos v. Böhm-Bawerk), skal jeg blot henpege paa, at Ordet Kapital i sin Oprindelse — hvad Ordlyden ogsaa vil vise — betyder Hovedstol i Modsætning til Rente; Kapital er da først bleven anvendt som Udtryk for udlaante Formue dele uden Hensyn til, hvilken Brug Laantager har gjort deraf; for saa vidt som Laan Middelalderen igennem oftest optages i Forbrugsøjemed, vil man forstaa den afvisende Holdning, kanonisk Ret indtog overfor Rentetagen.

Da »Kapitalismens Tidsalder« i Midten af det 18. Aarhundrede bryder frem, bliver Redskabet til Kapital, d. v. s. den Samfundsrigdom, der medvirker i Produktionens Tjeneste, løsrives ud af en almindelig Opfattelse af Rigdom, og fører saa at sige en selvstændig Tilværelse uafhængig af og ligestillet med Mennesket; selv Fysiokrater som Turgot indrømmer Kapitalen en Stilling som et selvstændigt indtægtgivende Medium.

Den liberale Økonomi forefinder ved sin Fremstaaen Kapitalen som en selvstændig Medvirker i Produktionen, sidestillet med den menneskelige Arbejdskraft og Jorden. Med de tekniske Fremskridt stiger Kapitalens Betydning i Livet og følgelig ogsaa i Teorien; ja, man næsten overvurderer Kapitalens Betydning, en Overvurdering, der hos Socialisterne og særlig Marx naar Toppunktet. Som denne Forfatter i sin Metode er en spidsfindig, middelalderlig Skolastiker, er han i sit Grundsyn en ikke mindre middelalderlig Mystiker; han overdriver Kapitalens selvstændige Tilværelse i den Grad, at han saa at sige gør Kapitalen til et overmenneskeligt, tænkende Væsen; som Zola i »la bête humaine« udruster Lokomotivet med stærke menneske-

lige Egenskaber og Lidenskaber, gør Karl Marx Kapitalen til et tænkende og villende, alt beherskende og magtskygt Uhyre, der en Kronos lig æder sine egne Børn.

Baade liberale og socialistiske Forfattere giver da Kapitalen en stor Plads i Systemet. De se nu — maaske uden at forstaa det — Dualismen i Kapitalens Natur; paa den ene Side er den teknisk set en Hjælper i Produktionen, paa den anden Side er Kapitalens Maal at give sin Besidder Indtægt; den samme Dobbeltthed som i Kapitalens Maal viser sig i dens Opstaaen; teknisk set, er den skabt ved Arbejde, set fra Ejerens Standpunkt ved Opsparing, d. e. Ikke-Forbrug. Alt efter som de økonomiske Forfattere ser Sagen fra et Ejerstandpunkt eller fra et Samfundsstandpunkt, og efter som de ser paa Kapitalens Genesis eller paa Kapitalens Funktion, formulerer de da deres Definitioner.

a) Ser vi paa Kapitalens tekniske Opgaver, finder vi følgende Definition: Kapital er den Del af menneskelig Rigdom, der er sat til Side for fremtidig Produktion (Stuart Mill). Denne Forklaring spalter sig i tvende, alt efter som man vil sondre mellem en direkte og en indirekte Medvirkning fra Kapitalens Side. Naar v. Böhm-Bawerk taler om social Kapital, mener han kun de Goder, der teknisk erstatter menneskeligt Arbejde, de saakaldte Produktionsgoder; særlig kommer denne Indskrænken af Kapitalens Begreb til kun at omfatte »Produktionsgoder« frem hos Wallrass. Böhm-Bawerk kan efter sin egen Teori om den forlængede Produktionsperiodes større Produktivitet ikke holde sig sin egen Definition efterrette-

lig. Jevons mener derimod, at Kapitalens Opgave ikke saa meget er den, at være arbejdssparende, som den, at forlænge Produktionen og at sætte os i Stand til »at vente«, medens Produktionsprocessen staar paa; han ser derfor som den vigtigste Bestanddel af Kapitalen de færdige Forbrugsgoder, der blandt andet i Produktionstiden underholder Arbejderne. De fleste engelske og tyske Økonomer ansér baade Produktions- og Konsumgoder for Kapital, idet som Macculloch udtrykker det: Kapitalen har den dobbelte Opgave, at lette Produktionen og at underholde Arbejderne.

b) Ser vi derimod paa Kapitalens privat-økonomiske Opgave: uden Anstrengelse at skabe Indtægt for sin Ejer, lyder Definitionen: Kapital er ethvert indtægtgivende Medium. Atter her spalter Definitionen sig, idet man med Klasikerne kun giver Kapitalnavnet til alle reelle Goder og Komplexer af Goder, som skaffer deres Besiddere Indtægt uden selv i økonomisk Forstand at blive fortæret, eller med Macleod kalder ethvert indtægtgivende Medium for Kapital, hvad enten det er reelle Goder eller en blot og bar Retstitel (et Adkomstbrev, hvorefter der tilfalder Besidderen en vis Indtægt). Draget ud i en noget misforstaaet Konsekvens fører dette til at kalde Kredit for Kapital, en Fejl, hvorpaa f. Eks. Macleod baade som økonomisk Teoretiker og som Forretningsmand har lidt Skibbrud.

c) Ser vi paa Kapitalens tekniske Opstaaen, lyder Definitionen: Kapital er ophobet Arbejde, en Definition, der gør alle producerede Goder til Kapital. Denne Definition stammer fra Smiths Forsøg

paa i Arbejdet at finde den oprindelige Værdisubstans, der kan genfindes i alle Goder; for at gøre Rede for den Værdiforøgelse, Kapitalens Medvirken nødvendigjorde, maatte Kapitalen sættes i en vis Relation til Arbejdet, der gjorde Kapital og Arbejdet til kommensurable Størrelser, Det er paa denne Fortolkning af Kapitalbegrebet, at Karl Marx opbygger sin mystiske Kapitallære.

d) Ser vi endelig paa Kapitalens privatøkonomiske Opstaaen — ved Opsparen fra Kapital ejerens Side — faa vi følgende Definition: Kapital er de med den udsatte Nydelses Offer ophobede Rigdomme, hvis Maal er fremtidigt Forbrug. Knies er en af de Økonomer af den ældre Skole, der har lagt Vægt paa den fremtidige Forbrugshensigt som karaktérgivende; medens Læren om Forventningens og den udsatte Nydelses-Offer findes hos Abstinenteoretikerne.

e) Endelig kan man betragte Kapitalen med den før-liberale Periodes Øjne og se paa Kapitalen som udlånt og ikke i Ejers Besiddelse. Her vilde da Definitionen lyde: Kapital er Summen af fremlånte Formuedele, for Afsavnet af hvilke der betales Rente. Forsaavidt de udlånte Midler er fortærede af Laantager, vil der da ikke være et reelt Ækvivalent til Laanekapitalen, der da kun vil være en Adkomst til at faa en vis Sum af de Goder, Debitor maatte komme i Besiddelse af.

f) Et Forsøg paa at faa en fælles og alt omfattende Definition findes antydningvis hos Wallras og hos Marshall, naar de i det karaktérgivende ved Kapital ser Ejers Hensigt med Anvendelsen. Kapital bliver

da alle de Goder, der enten efter deres egen Natur eller deres Ejers Hensigt ikke anvendes til øjeblikkelig Forbrug, enten de nu anvendes i et Erhvervs Tjeneste eller Forbruget blot udsættes. Kapitalen bliver forsaavidt Indbegrebet af fremtidige Goder.

Med disse 6 Definitioner af Kapital er Rækken ikke udtømt, idet man indenfor enhver af disse kan tænke sig Underafdelinger eller Modulationer, alt efter som Forfatteren vil understrege den ene eller den anden af Kapitalens Egenskaber.

Man vil se, at de 6 opregnede Definitioner ingenlunde dækker samme Begreb: Der er Rigdom, som er »sat til Side til fremtidig Produktion« uden at være »ophobet Arbejde«; der er »ophobet Arbejde«, som ikke er »indtægtgivende Medium«; der er mangt et »indtægtgivende Medium«, som ikke er »Rigdomme ophobede med fremtidig Forbrug for Øjet«.

Ikke blot har hver Forfatter sin Definition, men selv om han begynder med at give en Definition af Kapitalbegrebet, hvad næsten alle gør, saa fastholder han det ikke igennem Systemet; man kan maaske finde alle de her opregnede Definitioner i al Fald underforstaaede hos alle Forfattere. Taler de om Produktion, er det Kapitalens tekniske og produktive Egenskaber, der staar dem for Øje; i Værdilæren vil de dvæle ved det ophobede Arbejde og i Læren om Fordelingen ved Kapitalens Egenskab af indtægtgivende Medium med Udelukkelse af de andre Egenskaber, og i Læren om Omsætningsmidlerne vil de have Laanekapitalen for Øje, medens de ved Forklaringen af Rentens Natur enten vil lægge Vægt paa Kapitalens Evne til at forøge Arbejdets Produktivitet, eller de vil understrege

Kapitalen som Indbegrebet af fremtidige Goder i Mod-sætning til Nutidsgoder. De tekniske Terminer dækker da ikke samme Begrebsindhold; dette forskydes, alt efter i hvilken Sammenhæng man behandler Kapitalbegrebet. Hertil kommer, at Forfatterne indfører særlige Underafdelinger af Kapital, privat og social Kapital, cirkulende og fast, fri og bunden Kapital, Løn-, Maskin- og Varekapitalen og det aldeles misvisende Bankudtryk: disponibel Kapital.

III. En Analyses Nødvendighed.

For at vinde Klarhed over dette, vor Videnskabs vanskeligste Emne, maa den moderne Økonomi ved en Analyse fra Grunden finde, hvilke økonomiske Egenskaber de forskellige Goder har, opløse den samlede Rigdom, der staar til vor Raadighed, og give sine egne Definitioner. Oftest vil vi komme til samme Resultater som, men undertiden til andre Resultater end de ældre Forfattere. En saadan Prøvelse fra Grunden af er fra Tid til anden nødvendig, ikke saameget fordi de ældre Økonomer ikke raader over det Erfaringsmateriale, vi andre bygger paa, men væsentlig fordi de tekniske og sociale Forhold er andre nu end blot for 50 Aar siden. Pengeøkonomien er afløst af Kreditøkonomien, Driftsherren og Kapitalisten er ikke blot blevne strengt adskilte, men hele den industrielle Produktion drives ikke paa enkelt Mands, men paa sociale Grupper Vegne (de sammensluttede Aktieselskaber, hvor Driftsleder er en Funktionær med Embedsmands Karakter, hvor de der har indskudt Kapitalen, staar som Tredjemand overfor Selskabet, snarere med en Laangivers end med en Driftsherres Stilling, interesseret i Udbyttet men

ikke i, hvorledes dette opstaar o. s. v.). Og en Økonom er baade i de Fænomener, han undersøger, i sin Betragtning og i de Sider, han behandler, og dem, han negligerer afhængig ikke blot af sin Tids Betragtningssmaade, men ogsaa af de økonomiske Forhold, hvori han lever.

Det er mere end et Tilfælde, at det er Englænderne, der understreger Jordrenten som en særlig Indtægt, al den Stund denne Indtægt i England jo aabenbarer sig nogenlunde tydelig i den udbredte Forpagtningsafgift, eller at det blev just omkring Revolutions- og Napoleonskrigene, at Malthus' Overbefolkningslære saa Dagens Lys, eller at den herskende Økonomi betragter Samfundet fra Børsrampen og Storhandlerens Skrivepult. Ligeledes har Karl Marx' Lære om Kapitalens og Produktionens Koncentrering i et faatalligt Plutokratis Hænder som Baggrund baade Dampmaskinens Fortrin og Mangler. En ung Profet, der kender den elektriske Motor, vil maaske spaa os en Fremtid, hvor Produktionen er midtpunktflyende og ikke midtpunktsøgende. Den fri Konkurrences hidsige Forkæmpere kendte ikke »Trusten«; at den liberale Økonomi er frihandlersk, skyldes, at den havde oplevet Toldforholdene i Merkantilismens Overdrev o. s. v. Af alle disse Grunde maa Økonomien skifte Indhold med de skiftende Tider og maa fra Tid til anden omjustere sine Begreber.

Vi skulde ved en Undersøgelse af ovo udfinde, hvad vi bør kalde Kapital, udaf de mange forskellige Goder, hvoraf menneskelig Rigdom er sammensat.

IV. Hvad der ikke er Kapital.

Vi maa begynde med at definere Rigdom som Indbegrebet af de til vor Raadighed staaende materielle Goder, og da Kapital er en vis Del af vor Rigdom, maa vi straks afvise dem, der medregner Menneskets Genius og Arbejdsevne til Kapitalen.

Mennesket staar paa den ene Side som vor Virkens Formaal, ikke som Middel, og samtidig som det handlende Subjekt, hvis Virkens Genstand er de ydre og materielle Ting. Det er vor Virkens Genstand, Tingene med disses Egenskaber, vi omhandler, naar vi taler om hele eller Dele af vor Rigdom, i Modsætning til Mennesket og dets Egenskaber. At en større Dygtighed og Afpasningsevne letter os Tilegnelsen og Omdannelsen af Tingene, er rigtigt, men saa gør Sundhed, saa gør en særlig ren Luft, og dog er dette ikke Rigdom. Vi maa for at kunne bruge et Begreb, give det en Begrænsning, hellere for snæver end for vid.

Vender vi os til de fysiske Goder, hvoraf vor Rigdom bestaar, kan vi dele dem i 4 Kategorier: a) Alle de Forbrugsgoder, Forraad af Fødemidler, Klæder og Bohave, Luksusvarer, Malerier, Smykker, Lystkøretøjer og Luksusdyr, som er i sidste Forbrugers Besiddelse og som altsaa ikke længere er Genstand for Omsætning (de private Forraad); b) Forbrugsgoder, i hel eller halvfærdig Tilstand, som enten er hos Producenten eller i de handlendes Varelagre (Konsumfonden); c) alle de Redskaber og andre Varer, hvis Endemaal ikke er direkte at tilfredsstille Menneskets Fornødenheder, og som i hel eller halvfærdig Tilstand befinder sig i Producenternes eller de handlendes Varelagre (Produktionsfonden); d) de

Produktionsmidler, der befinder sig hos Producenten og er medvirkende i Produktionen (produktiv Kapital). Vi deler altsaa alle Goder i to Grupper: Konsumgoder og Produktionsgoder, og sonder for hver af Grupperne atter imellem, om Varerne befinder sig paa deres Endestation henholdsvis hos Forbrugerne og Producenterne eller i Lagrene. Regner vi Jord med som et Produktionsmiddel, vil man i de to store Varegrupper og deres to Underafdelinger finde alle de fysiske Goder, der tilsammen udgør vor materielle Rigdom.

De Forbrugsgoder, som befinder sig hos dem, der vil forbruge dem, er gaaet ud af den økonomiske Omsetning; de har naaet deres yderste Bestemmelse, og hvorledes Forbrugeren konsumerer dem, unddrager sig den økonomiske Forsken. Med Adam Smith udelukker vi derfor denne store Varegruppe fra Kategorien Kapital.

Det er en betydelig Del af den sociale Rigdom vi saaledes eliminerer af vor Undersøgelse, idet jo hele Arbejderklassen og en stor Del af Middelstanden har sin Formue anbragt i Husgeraad etc.

V. De to Fonds.

Forbrugsgoderne konsumeres, idet de tilfredsstiller menneskelig Attraa, enten nu Forbruget strækker sig over en kortere Tid som ved Fødemidler eller over en længere Periode som ved Klæder, Husgeraad, Lystvogne, Smykker, Malerier og Beboelseshuse, Forbruget af disse sidste kan jo strække sig over et Par Menneskealdrer, idet de, samtidig med at de successivt oplides, stadig afkaster Nytte, tilfredsstillende vor Trang til Husrum.

Alle disse Konsumfondens Varer har (bortset fra Monopolprisen) deres Værdi bestemt efter deres Produktionsomkostninger, idet vi dog maa huske — som det er fremstillet i Værdilæren — at der for en given Vare er lige saa mange Produktionsomkostninger som der er Produktionsmængder, og at det er Efterspørgselsens Omfang og Styrke, saaledes som denne er bestemt af Attraa og Indkomstfordeling, der er afgørende for, hvilke af de mange mulige Produktionsomkostninger der bliver de prisbestemmende.

Produktionsfonden omfatter alle de Varer, hvis Maal ikke er direkte og umiddelbart Forbrug, men som i økonomisk Forstand skal tilintetgøres, idet Arbejdet ved deres Hjælp skaber Forbrugsgoder. Hertil hører Maskiner, Redskaber af enhver Art, Nyttedyr, Transportmidler som Skibe og Vogne, samt ubenyttede Fabriksbygninger, Værksteder og Lagerrum, endvidere Hjælpemidler i Produktionen saasom Kul, Olie, Farvestoffer osv. Kort sagt alle Varer, hvis Maal ikke er direkte Tilfredstillelse af individuel eller kollektiv Trang, saalænge de endnu ikke er faktisk medvirkende i Produktionen.

Ogsaa Produktionsfondens Varer faar deres Værdi sat — kan vi unøjagtigt sige — efter deres Produktionsomkostninger, idet blandt mange mulige Omkostninger de er blevne de samfunds nødvendige og prisbestemmende, som Efterspørgslen har udpeget. Denne Efterspørgsel virker iøvrigt gennem en Efterspørgselspris, der enten sættes under Hensyn til det ved Produktionsvarernes Anvendelse sparede Arbejde eller under Hensyn til Værdien af de Varer, der produceres ved Hjælp af Produktionsmidlerne.

Baade Konsum- og Produktionsfondens Varer har da det tilfælles, at man over en Bank — selvfølgelig med Efterspørgslens Indvirken in mente — kan sige, at deres Værdi sættes efter Anstrængelsen og Ofrene ved at frembringe dem, in casu: deres Produktionsomkostninger.

Yderligere har de to Fonds Varer det tilfælles, at de befinder sig i Omsætningen og er de handlendes Varekapital.

De i de tvende Varefond værende Varer kan befinde sig paa alle Produktionens Stadier som Raavarer, Halvfabrikater samt færdige Varer.

Tag en enkelt Konsumvare som Drikkevand; man vil se, at Vandstanden i Reservoirerne paa samme Tid af Døgnet i Reglen vil være den samme; men det er ikke det samme Vand der er deri; fra Reservoirerne løber det fuldt færdige Drikkevand ud til Forbrugerne og erstattes af Tilløb fra Kilderne, hvor Drikkevandet findes som Raavare, og hvorfra det ved Anvendelse af Kapital og Arbejde føres hen til Filtrene (nu er det Halvfabrikat); efter at have passeret Filtrene er det omdannet til den færdige Vare, Drikkevand. Som med Drikkevand saa gaar det med alle andre Varer; Varefondene kan da sammenlignes med to Bassiner, hvorfra Varerne strømmer ud til henholdsvis Forbrugere og Producenter, medens Varefondene til Gengæld faar Tilløb af de Varer, som i Produktionsprocessen kontinuerligt omdannes fra Raastoffer til Halvfabrikater og igen til færdige Varer.

Saalænge Varerne ligge i de tvende Fond, kan de hverken tilfredsstille menneskelig Attraa eller arbejde i Produktionens Tjeneste. Konsumfondens Varer maa

købes af Forbrugerne, og har da naaet deres Endemaal, medens Produktionsfondens Varer maa købes af Producenterne og omdannes til anvendt Kapital.

a) Vi har da her liggende i Producenternes eller de handlendes Lagre Forbrugsvarene og Produktionsmidlerne, b) begge er endnu i Omsætningen, c) begge har (under Efterspørgslens Pres) deres Værdi bestemt under Hensyn til Produktionsomkostningerne, d) begge modtager Forøgelse ved stadige Tilløb og forringes ved stadige Afløb og e) begge venter paa at afsættes for at indgaa i Forbruget eller i Produktionen.

Et Fællesnavn for disse tvende Varefond har vi i »Varekapitalen«. Som Karl Marx har paapeget, kan de i Omsætningen værende Varer, der jo endnu ikke har faaet deres endelige Anvendelse, ikke selv skabe det Udbytte, deres Besiddere faktisk faar. Forsaavidt den Del af den sociale Rigdom, der bestaar i Varerne, giver Rente, maa de til Renten svarende Goder være skabte udenfor og uafhængig af Varekapitalen, nemlig af Arbejdet forenet med den anvendte produktive Kapital. Som uanvendt Kapital kunde man kalde Varekapitalen, der jo kan bruges efter Erhververens Skøn paa mange Maader, for cirkulerende og fri, vel ogsaa disponibel Kapital. Udtrykket »disponibel Kapital« er dog misvisende, fordi det er et Bankudtryk, der uden at angive noget om den reelle Varekapitals Størrelse blot udsiger, at Bankerne er villige til at give Kredit, enten det nu er fordi Kreditens Fjeder er udspændt, eller der til den tilbudte Kredit virkelig svarer en Varemængde, der søger Afsætning.

Medens Konsumfondens Varer gaar ind i For-

bruget — for der at omdannes til menneskelig Energi — omdannes (oftest ved Anvendelse af Arbejde) Produktionsfondens Varer til fast og produktiv Kapital, der er bunden i en vis Produktions Tjeneste og først som saadan kan være produktiv.

I Konsumfonden rummes alles, altsaa ogsaa Arbejdernes Underhold, den Del af Konsumfonden, der anvendes hertil, er identisk med St. Mills Lønningsfond. Af Konsumfonden betales altsaa Arbejderne i den Tid, Produktionen staar paa. Da Arbejderne nu ikke selv er Ejere af den til deres Underhold svarende Del i Konsumfonden, maa Ejerne deraf (∴ den kapitalejende Klasse) forstrække dem med disse Varer og kræver derfor en Afgift, Renten, der indeholdes i Arbejdslønnen, ligesom Ejerne af Produktionsfondens Varer forlanger en Rente, der tillægges disse Varers Produktionsudgifter.

VI. Den produktive Kapital.

Under Begrebet »fast Kapital« omfatter vi alle de Komplekser af materielle Goder, der arbejder direkte med i Produktionens Tjeneste og som saadanne er en produktiv Faktor i Lighed med Arbejdet. — Vi maa nu give fast Kapital et noget videre Indhold, end man ofte gør, idet Kriteriet for, om Kapital er fast eller ej, ikke bør være, om Produktionsgoderne fysisk er flyttelige, men om de er fastgjort og anvendt i Produktionen eller ej. Med andre Ord, naar Produktionsgodet har forladt Handelsmandens Lager og er købt af den, der vil anvende det i Frembringelsen af andre Varer, bliver det til anvendt og fast Kapital, enten det nu ved Anvendelsen af Arbejde er føjet sammen med andre

Produktionsgoder eller ikke. Saaledes maa vi kalde Høvlen i den lille Snedkers Besiddelse for fast og anvendt Kapital, idet Høvlen jo er bleven effektiv Hjælper i Produktionen. Naar Maskinen er indsat i Fabriken, Redskaber i Værkstedet, Murstenen indføjet i Avlsbygninger, er den faste Kapital opstaaet. Naar Lokomotivet er købt af Jernbaneselskabet og indføjet i dets rullende Materiel, er det ligesaa godt som Banelegemet fast og anvendt Kapital; naar Skibet har forladt Værftet og overgaaet til Rederen, er det fast Kapital. Al fast Kapital kan atter dekomponeres, opløses i sine Bestanddele — de Varer, hvoraf den oprindelig er sammensat, om end med større eller mindre Ofre; ofte vil en saadan Tilbageførelse af fast Kapital til Handelsvarer være ledsaget af Værditab. En Spade kan lettere gøres til fri Vare end en Fabrik o. s. v.

Sammenfatter vi da alle de Produktionsmidler, der i mere eller mindre sammensat Tilstand, faktisk er i Produktionens Tjeneste, har vi den faste, produktive Kapital, og det er ene denne Kapital, vi kan sidestille med Arbejdet som en produktiv Faktor.

Under denne Kategori maa vi regne ikke blot Landbrugets Bygninger og Besætninger, men ogsaa al dyrket Jord. For det første er der i dyrket Jord paa viselige Kapitaldele, der i vore Dage spiller en hel anden Rolle, end da Ricardo skrev sin Jordrentelære; men selv om vi henpeger paa Jordens oprindelige Egenskaber, vil Forskellen mellem Jord og anden Kapital vise sig at være meget ringe; Jord var ganske vist til fra Arilds Tid, det er Fabrikantlæget ikke; men et

givet Jordstykke eksisterer ikke altid med just de produktive Evner, det har i Øjeblikket.

Selv hvor ikke Rydning og Dræning var nødvendige for at gøre Jorden brugbar, krævede Jordens Dyrkning som Forudsætning i al Fald Tilegnelsens Arbejde; der vil nu ogsaa være andre Kapitaldele, i hvis Opstaaen Tilegnelsens Arbejde har haft den største Andel. Iøvrigt er Spørgsmaalet om Produktionsgodets Opstaaen jo kun af historisk Interesse; om en Fabrik er opbygget eller opført af Aander som et Aladdins Palads, er os for saa vidt ligegyldigt; hvad vi ser paa, er vedkommende Produktionsgodes Funktion samt dets Varighed. Dyrket Jord og Fabriken er i samme Grad Midler til at frembringe økonomiske Goder. Med Hensyn til Varigheden, da er Jordens Ydeevne for det første ikke uforgængelig, og Jorden staar paa Grund af økonomiske Forhold i samme Fare som en Fabrik for at miste sin Værdi. Desforuden spiller denne Jordens tilsyneladende Uforgængelighed en betydelig mindre Rolle, end man skulde tro, al den Stund Muligheder, der ligger 100 Aar frem i Tiden, er ret værdiløse. Wicksell opgør f. Eks. at naar et Hus, der kan bestaa 50 Aar, er 90,000 Kr. værd, vil det samme Hus, hvis det kan bestaa i 100 Aar, være 99,000 Kr. værd, og kan det bestaa i 200 Aar, kun 100,000 Kr. værd i Øjeblikket, idet Nyttedydelser eller Indtægter, der ligger ud over vore Børnebørns Tid, ingen Betydning har for os.

Da vi tilmed i en Landejendom i Drift vil have megen Vanskelighed ved at angive, hvad der er Jordens naturlige Egenskaber, der ikke skyldes menneskeligt Arbejde, saa vil det være rigtigst at behandle al dyrket

Jord som fast Kapital og sidestille en Gaard og et Fabrik anlæg.

Man kan ikke indvende, at Naturkræfterne særlig virker i Produktionen ved Jorden; i Dampmaskinen er jo ogsaa Naturkræfterne saa at sige tilstede i kondenseret Tilstand.

Medens Værdien af Varekapitalen er sat under Hensyn til Produktionsomkostningerne, har Jord og fast Kapital det tilfælles, at Værdien deraf sættes uden Hensyn til Produktionsomkostningerne, men ene paa- virkes af det sandsynlige økonomiske Udbytte, udtrykt i Penge. Det Øjeblik, Produktionsfondens Varer bliver fast Kapital, indgaar de ikke blot en indbyrdes Forbindelse, men kommer til at virke under bestemte, ganske vist tilfældige, men ikke des mindre særlige naturlige og økonomiske Forhold. Den samme Mængde af ensartede Produktionsgoder vil ikke, anbragt i to forskellige Bedrifter, give samme Udbytte. Naturlige Forhold, saasom Stedets særlige Egenskaber, let Adgang til Drivkraft, gode Transportmidler eller økonomiske Forhold, saasom Kundekredsens Nærhed og Størrelse, Ændringer i Efterspørgselens Retning og en særlig Fabrikationsmaade vil gøre, at Udbyttet med samme sociale Anlægsomkostninger ikke vil være det samme i to Bedrifter. Den faste Kapital forenes da med de Forhold, hvorunder den kommer til at virke, og bliver sammen med disse til en Bedrift, en Forretning, hvis Værdi maa sættes efter hvilket Pengeudbytte denne kan give og hvor længe den kan give det.

Det er denne med en Bedrift sammenvoksede faste Kapital, der er produktiv, eller om man vil, der gør Menneskets Arbejde mere produktivt. Den anvendte

og faste Kapital skaber da ene det sociale Surplus, hvoraf ikke blot Rente betales til Varekapitalen, men ogsaa Monopol- og Differentialrenten tages. Denne den faste og anvendte Kapital kan vi kalde den produktive og tekniske Kapital, i Modsætning til Varekapitalen, der ikke selv teknisk skaber den Indtægt, Ejeren faar.

Hvorledes Surplus'et fordeles mellem den tekniske Kapital, Varekapitalen og de andre Deltagere i dette Overskud, der fremkommer udover, hvad Arbejdet selv kunde frembringe, ligger det udenfor nærværende Afhandlings Opgave at forklare.

Vi sammenfatter da under Begrebet »fast og produktiv Kapital«, alle de i Produktionen faktisk virkende Midler, forsaavidt de ere sammenknyttede i en teknisk Enhed, uden Hensyn til, om de opslides over en længere eller kortere Periode, medens de producerer andre Varer til Erstatning, og uden Hensyn til, om de er fysisk flyttelige eller ej.

I den faste Kapital er der ligesom i Varekapitalen — siden den er materiel — Elementer, givne af Naturen, omdannede ved menneskeligt Arbejde, der forsaavidt kan siges at være ophobet, inkarneret deri. Den vilde ikke være skabt, uden visse Personer havde afholdt sig fra at forbruge, og forsaavidt er Kapitalen ogsaa et Resultat af menneskelig Forudseenhed og Abstinens. Men hvad der gør den faste Kapital teknisk produktiv — og forskellig fra Nydelsesgoder — er ikke Arbejdet, der ligger deri, heller ikke Renteelementet, men menneskeligt Geni, der er ophobet i den tekniske Kapital.

En amerikansk Forfatter gør opmærksom paa, at

hvis man ødelagde Verdens Kapital, vilde den snart blive genskabt, men hvis man med et kunde lade Forglemmelse gro over vort Kendskab til Naturlovene og de deraf fremgaaede Opfindelser, vilde Menneskeheden maaske for Aarhundreder falde tilbage i primitive Tilstande. Det menneskelige Geni og Opfindelsesevnen er den tekniske Kapitals vigtigste Bestanddel, og er faktisk bunden og accumuleret i samme Grad som Naturkræfterne i Kapitalen og i højere Grad med Arbejdet.

VII. Privat Kapital.

Naar vi taler om den virkelige Rigdom, Mennesket raader over, har vi da foruden de Forbrugsgoder, der er naaede hen til Forbrugers Besiddelse, de to Fond, der danner Varekapitalen, samt den faste produktive Kapital. Saa længe den faste Kapital har en ringe Betydning, er let at sammensætte og let at opløse, vil man endnu tillægge denne Værdi efter dens Frembringelsesomkostninger. Hvor den derimod er betydende, vanskelig at sammensætte og vanskelig at opløse, og forbunden med de Forhold, hvorunder den virker, vil den, som sagt, ene blive bedømt efter sin Egenskab af indtægtgivende Medium. Men først naar der skabes et Middel, hvorved Besiddelsen over den faste Kapital gøres mobil og bliver Handelsvare, kan den bedømmes udelukkende og nøjagtigt efter sit Udbytte; denne Mobilisering sker ved Aktien, og Obligationen, der muliggør en økonomisk Splittelse af teknisk sammenhængende Formuede.

Aktien og Obligationen har kun Betydning for sin Ejer i Egenskab af indtægtgivende Medium, den tekniske Produktionsproces vedkommer ikke Aktionæren;

faar han blot sit Udbytte, har han ingen Interesse i, hvorledes dette er fremkommen, og følgelig heller ikke i, med hvilke Udgifter den virkende faste Kapital er bleven skabt.

Udbyttets Størrelse, Art, Sikkerhed og Varighed er alt, hvad han bør spørge om; ved at købe Aktien, køber han kun en Retstitel, i Kraft af hvilken han i en vis Periode faar en vis aarlig Indtægt. Aktien og Obligationen bliver forsaavidt mere ensartede end de efter en formel og juridisk Betragtning vil være, idet begge Adkomstbreve giver Adgang til en aarlig Indtægt uden personlig Anstrengelse; er Udbyttet fast og fortrinsvis garanteret, taler vi om en Obligation, er Udbyttet svingende og sekundært, foreligger der en Aktie og Udbyttet kaldes Dividende.

Man kan ikke indvende, at der i Aktiedividenden er et blandet Rente- og Profitelement, og at Obligationens Udbytte ene er Rente, thi som jeg har vist andet Steds er der ogsaa i Obligationens Udbytte Profitelementer. En Panteobligation i Landejendomme vil lige saa ofte have sit reelle Tilsvarende i kapitaliseret Differentialrente og Profit som i reel indskudt Kapital.

Her melder sig nu Middelalderens Opfattelse af Kapital som udlaante Formuede; Laangiverens Ret vil være en Ret til et vist aarligt Udbytte; denne Ret vurderes ikke efter om der er reel produktiv Kapital hos Debitor, men ene efter om han er i Stand til at svare til sine Forpligtelser, hvorledes han end bliver sat i Stand dertil; kan han det, er det ligegyldigt om han oprindeligt har faaet det hele eller det halve af Hovedstolens Paalydende.

Vi staar med andre Ord overfor en Forvandling — nemlig fra social Kapital til privat Kapital. Kapitalen betragtes ikke af den private Besidder efter dens tekniske Karakter, men ene som udbyttegivende Medium, og det ikke efter dens tekniske Udbytte, som flerfoldiggørende Produktiviteten af menneskelig Arbejdskraft, men efter det økonomiske Udbytte udtrykt i Penge. han i Kraft af sin Retstitel efter de økonomiske Fordelingsregler kan faa som sin Andel af det sociale Surplus. Ejer taber Interessen for Kapitalens reelle Indhold; den har for ham kun Værdi, fordi den uden Anstrængelse giver ham en Indtægt. Idet Tyngdepunktet skifter om og Kapitalens privatøkonomiske Funktion, at give Udbytte for Ejer, kommer i Forgrunden, medens dens sociale Funktion, at producere Varer, helt svin-der hen, sammenstiller han den ved den faste Kapital erhvervede Indtægt med alle andre Indtægter, der ligeledes er erhvervede uden personlig Anstrængelse, selv om de ogsaa har en forskelligartet Opstaaen.

Det Øjeblik jeg ud af min Løn eller min Profit vil afstaa en vis Del til en anden Mand, er denne villig til at gøre det samme Offer for at erhverve denne Adgang til Indtægt, som hvis der i min Indtægt kun var et rent Renteelement. En Persons Forpligtelse til at betale mig Udbytte vurderer jeg — under Betingelse af samme Sikkerhed — lige højt, enten han har brugt de oprindelige laante Penge til produktive Anlæg eller til personligt Forbrug. Hvis Regeringen giver mig Ret til at opkræve Bompenge af alle Passagere paa Østergade, vil denne

Ret være mig lige saa værdifuld som Retten til at faa det samme Udbytte af en Fabrik. Hvis en Ejendom, hvori der kommer en Forretning, af den Grund giver en større Indtægt end hidindtil, er jeg villig til at sætte Penge i denne Ejendom udover hvad den har kostet at opføre, blot Indtægten er garanteret mig.

Privatmanden vil da bedømme alle Indtægter ens uden Hensyn til, om de skyldes fast Kapital eller er Ækvivalent for Afsavnet af alle de reelle Goder, der er sat ind i et Foretagende, eller om Indtægten kun opstaar ved, at en anden Person maa afgive noget af sin Arbejdsfortjeneste; om det er egentlig Rente, Profit eller Arbejds løn eller de forskellige Monopolrenter, det er Indtægtnyderen ligegyldigt, blot Indtægts Størrelse, Varighed og Sikkerhed er den samme. Privatmanden vil da bedømme de mest forskelligartede reelle Kapitaler saa vel som Skyldbreve og Monopolrettigheder ens, nemlig under Hensyn til det Udbytte, de synes ham at garantere.

Nu er Udbyttet, der jo strækker sig over en længere Periode, en Række fremtidige Ydelser; for at vurdere disse, maa man føre dem tilbage til nutidig Værdi; dette sker ved et Afdrag, hvori Forskellen imellem Samfundets Vurdering af nutidige, til Raadighed staaende Goder og fremtidige, altsaa først efterhaanden til Raadighed kommende Goder finder sit Udtryk.

Denne Betragtning fører os til at definere Kapital i sin private Forstand som Summen af fremtidige Goder, reducerede til nutidige Værdier.

Under Hensyn til den normale Rentefod vil da Ejer kapitalisere sin Indtægt og give Indtægtskilden — enten det er reel Kapital eller et Adkomstbrev — Værdi efter Indtægtens Sikkerhed, Varighed og Størrelse. Herigennem har vi funden den Værdi, hvorefter Kapitalrettighederne skifter Hænder i Omsætningen.

VIII. Privat Kapital som retlig Kategori.

Vi har da social Rigdom som Kollektiv for den faste og produktive tekniske og faste Kapital, og Varekapitalens to Fonds. Skal vi undersøge de økonomiske Problemer, maa vi operere med dette Begreb.

Vi maa ikke lade os vildlede af Begrebet »privat Kapital«, der jo kun for den enkelte Besidder betyder de indtægtgivende Medier og som rettelig defineres som Summen af disse Fremtidsindtægter, reduceret til nutidige Værdier, og hvis Værd kan findes ved at multiplicere Indtægten med en Faktor, hvis Størrelse er en Funktion af Normalrenten; om denne er afhængig af Grænsekapitalens Produktivitet eller af Samfundets forskellige Vurdering af nutidige og fremtidige Goder, er i denne Sammenhæng ligegyldigt.

Den private Kapitals Størrelse er da intet sandt Udtryk for Samfundets Rigdom; den udsiger kun, at visse lykkelige Besiddere kan paaregne saa og saa stor Indtægt, men om denne skabes af vedkommende Indtægtskilde selv eller blot betyder en Overføring af Rigdom fra en Klasse til en anden, ved man paa Forhaand ikke.

Og saameget har den Splittelse i Besiddelse af teknisk sammenhørende Ejendele, som Aktiens og Obligationens Sejersgang har muliggjort, bevirket, at al permanent Udbytte nu bliver vurderet som selvstændig Kapital, d. v. s. Retten til dette Udbytte bliver Genstand for Omsætning. Den Del af den private Kapital, der uden at svare til reelt eksisterende Goder, men kun til muligt Udbytte, er (bortset fra Jordrenten) kommen til Eksistens i den sidste Menneskealder, — om end meget af Udbyttet eksisterede i Forvejen; De vil alene af den Grund se, at den Vækst i Europas Nationalformuer, som Statistikerne opgør, ikke behøver at være ensbetydende med en virkelig Rigdomsforøgelse.

I vor Forsken maa vi da holde Kategorien: social og reel Kapital ude fra Privatkapitalen. Det er den første vi skal undersøge, naar vi vil forstaa de økonomiske Processer i vort Samfund. Den sociale Kapital er fysisk paapegelige Goder, den private Kapital er noget andet, nemlig de privates uden personlig Anstrængelse erhvervede Indtægter, som er kapitaliserede; o: reducerede til nutidige Værdier.

Vi behøver nu ikke mere at strides om, til hvilken Kategori de forskellige Goder henhører: en Fabrik er ligesom Husmandens Spade socialt set den tekniske og produktive Kapital; og for Ejeren privat Kapital. Et Beboelseshus er for sin Ejer privat Kapital, socialt set hører det til Konsumfondets Varer og er et Konsumgode, hvis Forbrug strækker sig over lang Tid.

Et Automobil er, endnu da, et Konsumgode; hvis det er i privat Besiddelse, er det end ikke set

fra Ejers Standpunkt Kapital; en Jernbanevogn tilhører, saalænge den staar paa Fabriken, Produktionstonden, staaende paa Banelinjen, er den produktiv fast Kapital og altid i privat Forstand Kapital.

Et Varelager er ikke fast Kapital, men tilhører et af de tvende Fonds, der samlede udgør Varekapitalen, for Ejeren er det privat Kapital. En kgl. Obligation er socialt set intet, for den private er den privat Kapital i sin Egenskab af privat Indtægtskilde. Et af det offentlige drevet Vandværk er socialt set produktiv fast Kapital; da det intet Udbytte giver sin Ejer, er det ikke privat Kapital. Londons Vandværk, der ejes af et Aktieselskab, er derimod et indtægtgivende Medium og som saadan privat Kapital. I en socialistisk Stat vilde den sociale og reelle Kapital spille samme Rolle som nu, men den private Kapital vilde være forsvunden. Hvis Staten solgte Ejendomsskylden mod til Gengæld at faa en tilsvarende Del af sin Gæld udslettet, vilde Ejendomsskylden — uden at være social Kapital — være privat Kapital. Saalænge der eksisterer private Indtægter, der — uden Hensyn til hvorledes de end opstaar — tilfalder Nyderen uden personligt Arbejde eller er større end det Ækvivalent for hans Arbejde, vil der — forudsat at Retten til disse Indtægter kan omsættes, uafhængig af Nyderens Person — eksistere privat Kapital. Denne bliver da ikke en økonomisk men en retlig Kategori, fordi dens Eksistens er betinget af visse Retstilstande, men ikke af økonomiske og tekniske Tilstande.

Det er igennem den faste Kapitals Vurdering efter dens Udbytte og ikke efter dens Fremstillel-

Omkostninger, at vi er naaet til denne Saltomortale i vor Betragtning af Kapitalen, en Overgang i Tankegangen som for ret at forklares vilde kræve en Søren Kirkegaards dialektiske Evne.

Retten og Adgangen til den aarlige Indtægt skilles da helt ud fra selve det materielle Gode, der er Indtægtens Aarsag. Et tydeligt Eksempel finder vi i de moderne Trustpapirer: de amerikanske Jernbanesammenslutninger udsteder f. Eks. de tre Papirer, Obligationer, Præferenceaktier og Stamaktier; medens Obligationerne svare til den urørlige Del af den faste Kapital (Bygninger og Banelegeme), svare Præferenceaktierne til det rullende Materiel, medens Stamaktierne ikke har noget Ækvivalent i reelle Goder, men faar sit Udbytte af Selskabets Indtægt udover Forrentningen af den faste Kapital. Ved Morgan-trusten svarer endda Præferenceaktierne kun til Patentrettigheder. I disse Selskabers Aktier har vi en Form for Kapital i sin private Forstand som indtægtgivende Formuedel, der paaviselig kun er kapitaliseret Udbytte, men aldrig har haft sit tilsvarende hverken i reelle Kapitalgoder eller i reelle Varer.

Den reelle Kapital bliver da som Genstand for Handel afklædt sine fysiske og tekniske Egenskaber og forvandles til privat Kapital, og den fælles Egenskab, der bliver tilbage som Kategoriens Kendetegn, er da kun Evnen til at give Udbytte, og det er denne Evne, der bliver det værdidannende Substans ved Omsætning af den faste Kapital. Det gaar her med Kapitalen som med de enkelte Varer; saalænge disse sidste ikke har naaet Forbrugeren, bortabstraherer vi fra alle deres fysiske Egenskaber og for-

vandler dem til Værdier; først i Forbrugerens Hænder kommer de fysiske Egenskaber atter til deres Ret.

Det er ganske interessant, at Forretningslivet har haft en Forstaaelse heraf, førend den teoretiske Økonomi har forstaaet den private Kapitals ejendommelige Art. Engelske Blade taler ofte ikke om et Aktieselskabs Kapital, men om dets Kapitalisation; dette er jo netop det rette Ord, hvad vi i privat Forstand taler om, er jo ikke Kapitalen, men kun Kapitalisationen af Udbyttet.

IX. Resumé.

Vi skal nu resumere:

Vi har paavist, hvor mange forskellige Tydninger Ordet Kapital har i daglig Tale; i Teorien har man ligeledes givet forskellige Definitioner, alt efter som man ser paa Kapitalen i det sociale Sammenhæng eller fra et Ejerstandpunkt, og igen, efter som man betragter Kapitalens Funktion eller dens Opstaaen.

Efter først at have udelukket menneskelig Dygtighed og Arbejdsevne fra Begrebet Rigdom, undersøger vi de til vor Raadighed staaende fysiske Goder; disse kan deles i fire Grupper, hvoraf vi straks i vor Søgen efter, hvad der er Kapital, kan eliminere alle de Forbrugsgoder, som er kommen Forbrugeren i Hænde og hermed er ude af Omsætningen.

De tre resterende Grupper er Produktionsfonden, Konsumfonden og den faste Kapital; Konsumfonden, Indbegrebet af de Varer, der direkte tilfredsstiller menneskelig Fornødenhed, samt Produktions-

fonden. Indbegrebet af de Varer, hvis Maal ikke er direkte Forbrug, men at producere andre Varer, medens de selv økonomisk tilintetgøres — disse to Varefond, som endnu for at opfylde deres Bestemmelse og afkaste social Nytte maa afhændes til henholdsvis Forbruger og Producent, kan vi sammenfatte under Fællesbegrebet »Varekapital«; denne frembringer imidlertid ikke selv det Udbytte, den giver sin Indehaver, men kan fremskaffe dette i sin Egenskab af udlaaente eller forskudsvist givne Formuedele, hvoraf Modtageren paa Grund af Forskellen mellem Vurderingen af nutidige og fremtidige Goder er villig at betale en Rente, indeholdt i Arbejdslønnen — for Konsumfondens Vedkommende — eller tilslaaet Produktionsprisen — for Produktionsfondens Vedkommende.

Den egentlige produktive Medhjælper i Produktionen er den faste Kapital, hvori Produktionsmidlerne er sat i indbyrdes Forbindelse til Virken i Produktionens Tjeneste, og det er denne faste Kapital, hvori dyrket Jord maa iregnes, der skaber det sociale Surplus, hvoraf alle Indtægter ud over Arbejdsløn tages.

Medens Varefondens Goder bedømmes efter deres Produktionsudgifter, vurderes den faste Kapital, fordi den indgaar i Bedriften, uadskillelig fra de Forhold, hvorunder den virker, ene efter sit Udbytte α : dettes Art, Størrelse, Varighed og Sikkerhed.

Herigennem sker der nu en Metamorphose; særlig efter at Aktien og Obligationen har mægtet at splitte Besiddelsen af teknisk forbundne Goder, afklæder Ejer i sin Dom over fast Kapital som Han-

delsvare denne alle dens fysiske Egenskaber og som fælles Egenskab, der forener alle Arter af fast Kapital, fastholdes kun Evnen til at give Udbytte. For- saavidt en varende, mere eller mindre sikker Indtægt opstaar for private ad anden Vej (ved Overførelse f. Eks. af den enes fortjente Indtægt til en anden), ligestilles denne Indtægt med den faste Kapitals Udbytte. Dette Udbytte, der altsaa bestaar af en Række fremtidige Ydelser, reduceres til nutidige Værdier og kapitaliseres: den Adkomst, i Kraft af hvilken Indtægtnyder har sin Indtægt uden Anstrængelser, bliver da til Privatkapital — eller, om man vil, til »Kapitalisationen«.

Den sociale og produktive Kapital er da den faste Kapital i sin vide Forstand; Varefondene er social Rigdom, men ikke social Kapital, da de ikke selv skaber deres Afkast. Kapitalisation af Udbytte er hverken social Kapital eller social Rigdom, men i Egenskab af indtægtgivende Medium privat Kapital — en retlig, ikke en økonomisk Kategori.